Original Article Open Access

Child Rights Journal

2021; 3(10): 59-70

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

International ThinkTank of Human Dignity | The Iranian Association of Medical Law | The Iranian Association of Child Rights

Legal Protections of Children Under 8 on Instagram

Fatemeh abdi[1]

1. Department of Women's Studies, Kharazmi University, Tehran, Iran.

ABSTRACT

Background and Aim: Children are one of the most vulnerable sections of the society and are exposed to all kinds of abuses due to the violation of their rights. Also, children's privacy in cyberspace is a very important issue. In this research, at first, the relationship between the publication of children's pictures on Instagram by parents and their privacy, and then the damage of publishing children's pictures on their personality, was discussed, and then the scope of legal protection of children's privacy on Instagram was examined. The purpose of this research is to address the necessity of legal protection of children's privacy in cyberspace in order to maintain their mental health in the future.

Method: This research has been done using documents and library resources and descriptive-analytical method.

Results: Cyberspace is a mixture of opportunities and threats. Today, a number of parents by violating some of their children's rights such as image rights, increase the number of followers on their Instagram page and thereby attract advertisements and generate income. Also, the findings indicate that there are significant legal gaps in the field of protecting children's privacy in cyberspace, which will cause serious damage to the various aspects of the children's personality in the future.

Conclusion: Supporting children is necessary and unavoidable due to their unequal position when playing a role in cyber space. The advancement of technology and stepping into the digital age requires the establishment of protective laws and specific legal mechanisms.

Keywords: Child Privacy, Child Mental Health, Legal Protection of Children on Instagram, Child Image Rights on Instagram

Corresponding Author: Fatemeh abdi; **Email:** fateme.abdi@khu.ac.ir

Received: May 20, 2021; **Accepted:** August 6, 2021

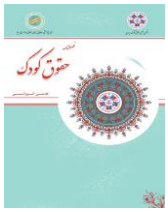
Please cite this article as:

Abdi F. Legal Protections of Children Under 8 on Instagram. Child Rights Journal. 2021; 3(10): 59-70.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

This Open Access Article Distributed under the Terms of the Creative Commons Attribution Non-Commercial License 4.0 (CC BY-NC 4.0)

مقاله پژوهشی
دسترسی آزاد

فصلنامه حقوق کودک

دوره سوم، شماره دهم، تابستان ۱۴۰۰، صفحات ۷۰-۵۹

Journal Homepage: http://childrightsjournal.ir

بررسی حمایت‌های قانونی از کودکان زیر ۸ سال در اینستاگرام

فاطمه عبدی[۱]

۱. گروه مطالعات زنان دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران.

چکیده

زمینه و هدف: کودکان یکی از آسیب‌پذیرترین اقشار جامعه هستند و به‌واسطه نقض حقوق‌شان در معرض انواع بزه دیدگی‌ها قرار می‌گیرند. همچنین حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی نیز مسئله‌ای بسیار حائز اهمیت است. در این پژوهش ابتدا به رابطه انتشار تصاویر کودکان در اینستاگرام توسط والدین و حریم خصوصی آن‌ها و سپس به آسیب‌های انتشار تصاویر کودکان بر شخصیت آن‌ها پرداخته شده و در ادامه قلمرو حمایت‌های قانونی از حریم خصوصی کودکان در اینستاگرام مورد بررسی قرار گرفته است. هدف از این پژوهش پرداختن به ضرورت و لزوم وجود حمایت‌های قانونی از حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی جهت حفظ سلامت و امنیت روانی آن‌ها در آینده می‌باشد.

روش: این پژوهش با استفاده از اسناد و منابع کتابخانه‌ای و به روش توصیفی و تحلیلی نگارش یافته است.

یافته‌ها: فضای مجازی آمیزه‌ای از فرصت‌ها و تهدیدهاست. امروزه شماری از والدین در شبکه اجتماعی اینستاگرام با نقض برخی حقوق کودکان خود مانند حق تصویر، باعث افزایش دنبال‌کنندگان صفحه اینستاگرام خود شده و بدینوسیله جذب تبلیغات و درآمدزایی می‌کنند. همچنین یافته‌ها حاکی از آن است که خلأهای قانونی قابل‌توجهی در زمینه حمایت از حریم خصوصی کودکان در فضای مجازی وجود دارد که این خلأها باعث آسیب‌های جدی به ابعاد مختلف شخصیت این کودکان در آینده خواهد شد.

نتیجه‌گیری: حمایت از کودکان به دلیل قرارگرفتن آن‌ها در یک موقعیت نابرابر هنگام ایفای نقش در فضای مجازی، امری ضروری و اجتناب‌ناپذیر است. پیشرفت فناوری و قدم‌گذاشتن در عصر دیجیتال، نیازمند وضع قوانین حمایتی و سازوکارهای حقوقی اختصاصی است.

واژگان کلیدی: حریم خصوصی کودک، سلامت روانی کودک، حمایت قانونی از کودکان در اینستاگرام، حق تصویر کودک در اینستاگرام

نویسنده مسئول: فاطمه عبدی؛ **پست الکترونیک:** fateme.abdi@khu.ac.ir

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۲/۳۰؛ **تاریخ پذیرش:** ۱۴۰۰/۰۵/۱۵

خواهشمند است این مقاله به روش زیر مورد استناد قرار گیرد:

Abdi F. Legal Protections of Children Under 8 on Instagram. Child Rights Journal. 2021; 3(10): 59-70.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

مقدمه

با پیشرفت تکنولوژی و تحولات ارتباطی، افراد ابعاد مختلفی از دنیای مجازی را کشف کرده‌اند که بخشی از این فضای نوین به فعالیت‌های والدینی اختصاص داده شده‌اند که به نوعی دلبری‌های فرزندانشان را در معرض نمایش می‌گذارند و از آن کسب درآمد می‌کنند. کودکان ناخواسته تن به خواسته‌های والدین خود می‌دهند، بدون آنکه بدانند رسانه چیست و چرا باید در این رسانه جدید و نوین خود را به نمایش بگذارند. ویدئوی دختربچه‌ای که بامزه حرف می‌زند و شیرین زبانی می‌کند و یا کودکانی که چهره بامزه و شیرینی دارند، همه این فیلم‌ها به نوعی در شبکه‌های اجتماعی می‌چرخد و به نوعی گل می‌کند؛ پس از آن والدین دیگر، برای آنکه فرزندانشان در شبکه‌های اجتماعی مطرح شوند، به تقلید از آن‌ها فیلم‌هایی را از کودکان خود در فضای مجازی منتشر می‌کنند و در نهایت شاهد این هستیم که کودکان به نوعی ابزاری برای تبلیغ و کسب درآمد برای والدین می‌شوند. کودکان به نوعی در فضای مجازی تبدیل به فعالان دیجیتال مارکتینگ (بازاریابی دیجیتال) شده و به عنوان ابزاری برای رسیدن به پول و شهرت از آن‌ها استفاده می‌شود، بدون اینکه افراد بدانند چه آسیب‌هایی به فرزندان و آینده آن‌ها وارد می‌کنند. انتشار تصاویر کودکان نوعی تعرض به حقوق آن‌ها محسوب می‌شود، به طور قطع، انتشار چنین عکس‌هایی در مواردی تجاوز به حقوق کودکان است. در قوانین، چه در قوانین ملی و چه در قوانین بین‌المللی کم و بیش به این موضوع پرداخته شده و منابع حقوق کودک به طور صریح این اقدام را منع کرده و توصیه می‌کنند که والدین و اطرافیان باید از چنین اقداماتی پرهیز کنند. انتشار تصاویر کودکان چه آگاهانه با مقاصد مادی و چه ناآگاهانه از سوی والدین و دیگر نهادها نوعی تجاوز به حریم خصوصی کودک شناخته می‌شود و زندگی کودک را در معرض دید و قضاوت دیگران قرار می‌دهد. این مطالعه با هدف بررسی ابعاد حقوق کودکان زیر ۸ سال در اینستاگرام با توجه به آسیب‌هایی که از منظر حریم شخصی و سلامت روانی کودکان متوجه سوء استفاده از آنان در این رابطه است؛ و حمایت‌های قانونی از آن‌ها در بستر حقوق داخلی و بین‌المللی، انجام پذیرفته است.

روش

تحقیق حاضر از حیث نوع، نظری است؛ روش بحث در آن به صورت توصیفی- تحلیلی و روش جمع‌آوری اطلاعات به صورت کتابخانه‌ای است.

یافته‌ها

۱. انتشار تصاویر کودکان در اینستاگرام توسط والدین و نقض حریم خصوصی آن‌ها: یکی از موارد فاحش نقض حقوق کودک، نشر و باز نشر تصاویر کودکان در فضای مجازی به ویژه فضای‌های عکس محور مانند اینستاگرام (Instagram) است. کاربر فضای مجازی به راحتی به صفحاتی کشیده می‌شود که اغلب توسط والدین تصویر و یا ویدیوی کودک را در آن منتشر کرده‌اند. بیشتر این تصاویر از موقعیت‌های شخصی زندگی کودکان است که به دلیل سن کم هیچ دخالتی در این روند نداشته‌اند. افشای اطلاعات کودکان می‌تواند توسط خود، والدین یا دیگران باشد. طبق ماده ۱کنوانسیون حقوق کودک (Convention on the Rights of the Child)، منظور از کودک افراد انسانی زیر ۱۸ سال است. به همین دلیل هر فرد زیر ۱۸ سال که در اصطلاح نوجوان نامیده می‌شود می‌تواند به صورت مستقل اطلاعاتی مانند تصویر و فیلم، نام مدرسه، سرگرمی‌ها، و

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

محل زندگی خود را در شبکه‌های اجتماعی منتشر کند. نوجوانان با اراده خود اطلاعات شخصیشان را به اشتراک می‌گذارند لذا می‌توان ادعا کرد که آن‌ها از عواقب افشای چنین اطلاعاتی آگاه هستند (۱). اما در مواردی، نقض حق بر تصویر کودک که به دنبال نشر و بازنشر بدون توجه به منافع، رضایت و آگاهی کودک صورت می‌گیرد، والدین هستند. از آن جا که کودک ناتوان از انجام امور خود بوده و نیازمند حمایت و مساعدت دیگران است امور مهم او به عهده ولی گذاشته شده است با وجود این اختیارات مطلق نبوده و محدود به رعایت معیار مصلحت شده است (۲). آن‌ها به طور منطقی انتظار دارند که مدرسه، جامعه یا هر گروهی قبل از منتشر کردن تصویر و اطلاعات فرزندشان از آن‌ها اجازه بگیرد اگر یک گروه تصویر و اطلاعات کودک را چه تعمداً و چه سهواً بدون اجازه والدین منتشر کند والدین درخواست جبران خسارت را دارند (۱)؛ در حالی که وقتی خودشان اقدام به انتشار جزییات زندگی فرزندشان می‌کنند هیچ‌وقت مورد بازخواست قرار نمی‌گیرند. علاوه بر بهره‌کشی اقتصادی توسط والدین، حریم خصوصی یکی دیگر از حقوق کودکان است که به دلیل انتشار نقض می‌شود؛ زیرا بزرگسالان توانایی گزینش اطلاعات خود را هنگام به اشتراک گذاشتن اطلاعات شخصی در دنیای مجازی دارند و می‌توانند از حریم خصوصی خود محافظت کنند اما کودکان در دوران کودکی و سرپرستی توسط والدین، چنین کنترلی بر اطلاعات خود ندارند. یکی از مواردی که حریم خصوصی کودکان را نقض می‌کند، این است که برخی از والدین یا اشخاص ثالث اطلاعاتی در مورد سلامت جسم و روان و شرایط پزشکی کودک منتشر می‌کنند. عده‌ای این انتشار را مفید دانسته زیرا اولاً انتشار اطلاعات در مورد کودک بیمار مانند صدای کودک عمل می‌کرده ثانیاً افشای اطلاعات باعث می‌شود جامعه از واقعیت‌های پنهان پرورش کودکان بیمار آگاه شود؛ ثالثاً افشای این اطلاعات برای خانواده‌ها فرصتی برای ارتباط برقرار کردن با جامعه را ایجاد می‌کند تا از حمایت آن‌ها برخوردار شوند (۱) رابعاً، خانواده‌ها می‌توانند با سایر خانواده‌هایی که همچون آن‌ها درگیر بیماری‌اند ارتباط برقرار کنند و از تجربیات آن‌ها استفاده کنند. در واقع خانواده‌ها در این مورد به حق آزادی بیانشان اشاره می‌کنند.

در پاسخ باید گفت میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی (International Covenant on Civil and Political Rights) بر لزوم تضمین آزادی بیان که شامل انتقال و دریافت آزاد اطلاعات از طریق هر رسانه‌ی مجازی می‌شود، تأکید دارد، اما این حق توسط این سند بین‌المللی مشمول محدودیت شده است. میثاق بدین نکته اشاره دارد که اعمال حقوق تصریح‌شده در ماده ۱۴مستلزم حقوق و مسئولیت‌های خاصی است و می‌تواند در صورت مغایرت با حقوق و حیثیت دیگران و همچنین در صورتی که مصلحت زندگی خصوصی دیگران اقتضا کند مشمول محدودیت شود. همچنین این عمل طبق ماده ۱۶ کنوانسیون حقوق کودک نقض حریم خصوصی کودک محسوب می‌شود علاوه بر آن کودک باید حق انتخاب آزادانه برای افشای اطلاعات مربوط به سلامت یا سایر اطلاعات خود را داشته باشد. همچنین رعایت مصلحت، از جمله معیارهای محدودکننده اصل عدم ولایت بر دیگری است که در مورد کودک از باب امتنان و به منظور تدبیر امور وی مطرح شده است. ازاین رو سرپرستان طفل در کلیه امور و تصمیمات مربوط به وی می‌باید مصالح را در نظر بگیرند؛ در غیر این صورت می‌توان این تصمیمات را زیر سؤال برد و بی‌اثر کرد (۲). لذا والدین باید حریم خصوصی و مصلحت طفل را در نظر

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

گرفته و پس از سنجش آسیب‌های احتمالی، اطلاعات کودک را منتشر کنند.

۱-۱. انتشار تصاویر کودکان در جهت افزایش لایک (تأیید) و تعداد دنبال‌کنندگان: گاهی تب لایک (Like) گرفتن (تأیید یا پسندشدن) و افزایش تعداد دنبال‌کنندگان باعث می‌شود که برخی از افراد برای نوزاد چند روزه‌شان صفحه اینستاگرامی بسازند و از همه دوستان و آشنایانشان بخواهند که این صفحه را دنبال کنند. این صفحه لحظه به لحظه بزرگ شدن نوزاد را نشان می‌دهد؛ اولین خنده، اولین گریه، روز تزریق واکسن، لحظه رفتن به مهمانی، تولد یک ماهگی، دو ماهگی و یک سالگی و حتی تا سال‌های بعد نیز انتشار این تصاویر و متن‌ها ادامه دارد؛ و همه این‌ها در حالی است که هیچ‌کس به حریم خصوصی این کودکان توجهی نمی‌کند و به آن احترام نمی‌گذارد! آن وقت که صفحات اینستاگرام این کودکان پربیننده شد، پیشنهادات تبلیغاتی برایش مطرح می‌شود و برخی از مادران جوان به دلیل جذب تبلیغات بیشتر از کودکانشان بیشتر عکس می‌گیرند و او را تبدیل به یک کودک کار اینستاگرامی می‌کنند (۳). از نخستین و مهم‌ترین مشکلات سوءاستفاده از کودکان در فضای مجازی ارائه توجه والدین به کودک برای انجام امور خاص است که هدف از انجام آن امور، افزایش پسندیده شدن و افزایش تعداد دنبال کنندگان است. به این معنی که دریافت توجه از سمت والدین برای کودکان از جذاب‌ترین پاداش‌هاست. حال در اینجا این پاداش زمانی داده می‌شود که این کودک صحبت‌های غیرمتعارف بکند، لباس خاصی بپوشد و یا ژست‌های خاصی بگیرد که به واسطه آن‌ها بیش از سایر رقبا مورد توجه قرار گیرد تا والدین بتوانند بدین‌وسیله شهرت بیشتری کسب کنند. در حقیقت والدین این کودکان با رفتاری که انجام می‌دهند و پاداش‌هایی که به واسطه اعمال کودکانشان به آن‌ها می‌دهند؛ در حال آموزش به فرزندشان هستند. آموزش اینکه مهم نیست چه‌کاری انجام می‌دهی؛ بلکه کاری خوب یا مطلوب است که سایر افراد آن را بپسندند. تو زمانی دوست‌داشتنی هستی که توسط سایرین موردپسند قرار بگیری و در مرکز توجه باشی و یا به اصطلاح رفتار تو را لایک کنند (۴).

۱-۲. انتشار تصاویر کودکان در جهت کسب درآمد: جدای از این‌که بسیاری از مادران و پدران گاه به دلیل ساده ثبت زندگی روزمره خود همراه با فرزندانشان اقدام به انتشار تصاویر و فیلم‌های کودکان خود می‌کنند؛ اما در این میان هستند والدینی که حتی از این راه درآمدهای چشمگیر کسب می‌کنند و با پشتکار فراوان و صرف هزینه، کودک خردسال خود را از چند ماهگی در فضای مجازی به نمایش می‌گذارند تا با کسب شهرت، از او یک سلبریتی (شهرتمند) با صدها هزار فالوور (دنبال‌کننده) بسازند و بتوانند از آتلیه‌های معروف و برندهای لوازم کودکان و نوزادان، اسپانسر جذب کنند. این‌گونه کودکان مجبورند ساعت‌های زیادی را در مقابل دوربین والدین خود مرتب و شیک ژست بگیرند و تصاویرشان شبیه مانکن‌های بزرگسال در انواع و اقسام حالات و مکان‌ها با لباس‌های مختلف در صفحات اینستاگرامی منتشر می‌شود و کودکی‌شان همان‌طور شکل می‌گیرد که پدر و یا مادرشان می‌خواهند.

در سال‌های پیش‌رو و با به سن رشد رسیدن کودکان در عصر اینترنت برخی از جوامع برای یافتن راهکاری عمومی برای حمایت از کودکان در برابر پدر و مادرهایشان در شبکه‌های اجتماعی به فکر وضع قوانینی در این حوزه افتادند و به حریم خصوصی کودکان سویه‌ای قانونی بخشیدند به‌طوری که درکشورهایی نظیر اتریش، فرانسه و دانمارک، فرد بعد از رسیدن به سن ۱۸ سالگی می‌تواند

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

در این مورد از والدین خود شکایت کند و دادگاه نیز به درخواست او رسیدگی خواهد کرد.

افرادی که دارای توانایی‌های خاص هستند و از مهارت‌های کلامی بالایی برخوردارند به راحتی می‌توانند بسیاری از اتفاقات را مدیریت و سرنوشت خود را تغییر دهند؛ بنابراین مشهوریت یک فرد بنا بر مطرح‌شدن یک فیلم، خبر و یا یک استعداد شاید هر چند ناچیز در اینستاگرام به راحتی وجه اجتماعی افراد را تغییر داده و آن‌ها را به عرصه شهرت‌های بی‌اساس می‌کشاند. مطرح‌شدن برخی از کودکان بنا بر ظاهر، توانایی در تقلید برخی افعال رفتارهای بانمک و یا جذاب به زمینه‌ای برای درآمدزایی والدین تبدیل شده است چرا که با مطرح شدن این افراد در فضای مجازی درآمدزایی‌های بعدی ناشی از تبلیغات رقم می‌خورد.

۲. آسیب‌های انتشار تصاویر کودکان بر شخصیت و برخی حقوق آن‌ها: در خصوص پیامدهای ناشی از انتشار تصاویر کودکان «علی‌اکبر ارجمند نیا»، مشاور و روان‌شناس، چنین می‌گوید: «طبیعی است که در هر صورت انتشار تصاویر کودکان از سوی خانواده و بدون قصد و انتفاع و چه از سوی مؤسسات با قصد انتفاع انجام شود، کار پسندیده‌ای نیست و می‌تواند آسیب‌های روانی و اجتماعی متعددی را برای کودکان به همراه داشته باشد. به طوری که استفاده ابزاری از این تصاویر نه تنها می‌تواند بر شخصیت، اعتماد به نفس و عزت نفس افراد تأثیر منفی بگذارد، بلکه گاهی اوقات آینده شغلی کودکان را تحت تأثیر قرار داده و محدودیت‌هایی برای آن‌ها ایجاد می‌شود. این امر آن‌ها را از برخی از آزادی‌ها و انتخاب‌ها محروم می‌کند» (۵).

نمونه چنین وضعیتی را می‌توان در زندگی کودکان بازیگر یا هنرمند دید. در نمونه‌های خارجی موارد زیادی از کودکان خواننده یا بازیگر وجود دارد که در نوجوانی و بزرگسالی تبعاتی را متحمل شده‌اند. یکی از عواقب منفی وادار کردن کودکان به انجام برخی کارهای غیر مناسب برای سن آنان این است که آن‌ها از لحاظ روانشناختی اعتماد به نفس‌شان کاهش می‌یابد؛ کودکی که از ابتدای دوران زندگی خود عادت کرده توجه مردم را به سمت خود جذب کند، در غیاب عوامل خارجی هویت اصلی خود را از دست می‌دهد. همین مسئله منجر به تضعیف روحیه او می‌شود و در کوتاه مدت و بلند مدت سلامت کودک تحت شعاع قرار می‌گیرد. همچنین کودکانی که با ظاهر نامناسب در فضای عمومی مانند فضاهای مجازی ظاهر می‌شوند، با زدن نقاب، فساد را تمرین می‌کنند و همین مطرح شدن‌های اشتباه و غلط از شخصیت کودک منجر به بروز مشکلات رشدی، اجتماعی و ضداجتماعی در او خواهد گردید.

۲-۱. نقض حق بر سلامت کودک: با انتشار تصویر و اطلاعات کودک در مواردی ممکن است حق بر سلامت او که در ماده ۲۴ کنوانسیون حقوق کودک به آن اشاره شده است خدشه‌دار شود. طبق بند ۲ ماده ۲۴ مراقبت‌های بهداشتی لازم در مورد کودکان باید به عمل بیاید، زیرا مراقبت‌های بهداشتی از کودکان نیز جزء حقوق کودک محسوب می‌شود و بهداشت روان یکی از مراقبت‌های بهداشتی است. زمانی که تصویر کودک توسط والدین یا دیگران منتشر می‌شود ممکن است به دلیل محتوا و یا تصویرِ منتشرشده، در مدرسه یا در میان همسالان مورد آزار و اذیت قرار بگیرد که در این صورت بهداشت روانی طفل در معرض خطر قرار گفته است.

۲-۲. نقض حق بر هویت کودک: از دیگر عواقب انتشار تصاویر، محرومیت کودک از حقوق مربوط به هویت خود است. والدین بدون اینکه پیامدهای این کار را در نظر بگیرند هویت مجازی کودک را به طور دلخواه شکل می‌دهند. هیچ کلید «انصرافی» برای کودکان وجود ندارد

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

و تصمیمات ثانیه‌ای که والدین آن‌ها گرفته‌اند منجر به ردپای دیجیتالی غیرقابل حذف می‌شود. به عنوان نمونه می‌توان جوان بالغی را تصور کرد که دارای رد پای آنلاینی است که به۱۰ یا ۱۵ سال قبل بر می‌گردد. داده‌های دوران کودکی می‌توانند سال‌ها در الگوریتم جستجوی گوگل (Google) باقی بمانند و می‌تواند در طول زندگی کودک به طرز شرم‌آوری خود را نشان دهد. نکته دیگر در خصوص انتشار تصویر کودک در فضای مجازی سرقت هویت اوست؛ اشتراک‌گذاری تصاویرکودکان، سرقت هویت و نام و نشان آن‌ها را ساده‌تر می‌کند. به‌خصوص برای افراد ناآشنایی که از طریق این تصویر پروفایل کاربران را تغییر می‌دهند تا به کودکان دیگر یا سایر نوجوانان دسترسی پیدا کنند. برخی از افراد با استفاده از تصاویرکودکان، تظاهر می‌نمایند که تصویر فرزند خودشان بوده و برخی داستان‌هایی را می‌سازند و برای داستان خود از تصویر این کودکان استفاده می‌نمایند. حتی برخی از حساب‌های اینستاگرام تصویری از یک کودک با اطلاعات ساخته‌شده ارسال می‌نمایند، و بیان می‌دارند که امکان انتقال کودک به خانواده‌های خواستار کودک وجود دارد. استیسی استینبرگ (Stacy Steinberg)، استاد حقوق‌دان دانشکده حقوق لوین، معتقد است «والدین باید نگران باشند که این اطلاعات ممکن است در دست افراد یا سازمان‌هایی قرار گیرد که درصدد آسیب رساندن به کودک هستند». (۱) همچنین ممکن است اشخاص ثالث برای تأثیرگذاری بیشتر و برانگیختن احساسات مردم بدون اذن از تصویر کودکان بهره بگیرند؛ زیرا تصویر مؤثرترین ابزار در رسانه است و افراد با انتشار تصاویر مرتبط با موضوع خبر یا فعالیتشان تلاش می‌کنند تا از تمام ظرفیت‌های رسانه‌های مجازی استفاده کنند.

۳. لزوم حمایت‌های قانونی از حریم خصوصی کودکان در اینستاگرام: علاوه بر آسیب‌های روانی که انتشار تصاویر و ویدئوها برای کودکان چه در مقطع کودکی که در آن به سر می‌برند و چه در آینده، برای آن‌ها به دنبال دارد از بُعد حقوقی نیز درباره‌ی نمایش کودک در فضای مجازی و مضرات و پیامدهای حقوقی آن برای کودکان این موضوع قابل بحث و توضیح است. از بعد حقوقی با اولین مسئله‌ای که مواجه هستیم نقض حریم خصوصی است؛ چراکه کودک به جهت نداشتن اراده‌ی کافی و کامل برای اعلام رضایت یا عدم رضایت مبنی بر پخش‌شدن یا نشدن تصاویرش در فضای مجازی، در حقیقت نمی‌تواند رضایت یا عدم رضایت خودش را بیان کند. بر همین اساس اصل بر این است که کودک دارای حریم خصوصی گسترده‌ای است و طبق آن راضی نیست و رضایت ندارد حریم خصوصی‌اش نقض شود. بنابراین هرگونه انتشار و اشتراک‌گذاری تصاویر کودکان در فضای مجازی به نوعی نقض حریم خصوصی کودک به حساب می‌آید. در قوانین ما به صورت خاص نمایش کودکان در فضای مجازی جرم‌انگاری نشده، اما نقض حریم خصوصی در پیمان‌نامه‌ی حقوق کودک که ایران هم به آن پیوسته، ممنوع دانسته و حریم خصوصی کودک به رسمیت شناخته شده است. از همه مهم‌تر طبق ماده‌ی ۱۹ پیمان‌نامه‌ی حقوق کودک دولت‌ها موظف هستند که کودکان را از هر نوع سوء رفتاری که والدین یا سرپرستان قانونی می‌توانند نسبت به آن‌ها داشته باشند محافظت کنند. برای جلوگیری از هر نوع سوءاستفاده از کودک دولت‌ها موظف هستند که اقدامات مناسب اجتماعی را انجام دهند که این مسئله‌ی مهمی است. همچنین در قانون حمایت از کودکان و نوجوانان مصوب سال ۱۳۸۱، هرگونه نادیده گرفتن سلامت روانی کودک ممنوع دانسته شده و قابل پیگرد قانونی اعلام شده بود.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

بر همین اساس انتشار تصاویر کودک در فضای مجازی را هم می‌توان نقض حریم خصوصی کودک یا به نوعی نادیده گرفتن سلامت روانی کودک دانست و پیگیری کرد. از سوی دیگر قانون جرایم رایانه‌ای را داریم که در آن‌جا هم انتشار تصاویر بدون رضایت افراد از طریق سیستم‌های رایانه‌ای که موجب ضرر یا هتک حیثیت شود قابل پیگرد و مجازات دانسته شده است.

در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان مصوب ۱۳۹۹ نیز به این مسئله مهم پرداخته شده است که هر کودکی که در معرض آسیب جسمی، روانی یا اخلاقی و وضعیت مخاطره‌آمیز است احتیاج به مداخله و حمایت قانونی دارد. از همه مهم‌تر این قانون به موضوع بهره‌کشی اقتصادی پرداخته و مقرر داشته که به‌کارگیری غیرقانونی طفل و نوجوان و واردکردن آن‌ها به کار یا خدمتی که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی و اجتماعی برای او خطرناک باشد قابل مجازات است. این بهره‌کشی اقتصادی به نوعی با موضوع انتشار تصاویر کودکان و درآمدزایی که خانواده‌ها از این راه دارند هم‌سو است. اما سیر تصویب قوانین ما گاهی آن‌قدر طولانی می‌شود که موضوعات جدید را در بر نمی‌گیرد. برای مثال همین قانون حمایت از اطفال و نوجوانان سال ۱۳۹۰ بعد از سه سال توسط مجلس شورای اسلامی اعلام وصول می‌شود و تا سال ۱۳۹۹ تصویب آن به طول می‌انجامد. در نتیجه موضوعات جدیدی مانند نمایش کودکان در فضای مجازی به منظور کسب محبوبیت و درآمد، مسئولیت والدین و درآمد حاصله از این نوع فعالیت‌ها دارای خلأ قانونی باقی مانده و در آینده نیازمند بازنگری مجدد خواهد بود. در همین راستا مسئله‌ی آموزش به کودکان و والدین از درجه‌ی اهمیت بالایی برخوردار است. استفاده از فضای مجازی به جهت ویژگی سهل‌الوصول بودن امروزه در دسترس همگان است اما آسیب‌هایی که ممکن است داشته باشد قطعاً نیازمند آموزش بیشتر، آگاهی‌رسانی و فرهنگ‌سازی است (۶).

۴. بررسی قلمرو حمایت‌های قانونی از حریم خصوصی و سلامت روان کودکان در اینستاگرام

همان‌گونه که اشاره شد عنوان حریم خصوصی به طور کلی در ایران فاقد سابقه می‌باشد و تعاریف متعدد و موجود تا حدی ما را به چالش می‌کشانند، هرچند که با اندکی تفحص در باب حریم خصوصی می‌توان دریافت که قانونگذار تنها مصادیقی از این عنوان را مورد توجه قرار داده است که با این عمل خود تا حدودی به حفظ سلامت و حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات از جمله در رابطه با کودک توجه نموده است.

در ابتدا قانونگذار در قانون اساسی مشروطیت در سال ۱۳۲۴ در سه اصل سیزدهم، بیست و دوم و بیست و سوم به ترتیب به حرمت خانه، مراسلات پستی و ممنوعیت افشا و توقیف تلگراف توجه نموده بود. پس از انقلاب اسلامی، قانونگذار در قانون اساسی با ذکر مصادیقی از حریم خصوصی (اصل ۲۲ حریم خصوصی مسکن، ۲۳ حریم خصوصی عقاید و ۵۲ حریم خصوصی مکاتبات و مخابرات و...) حمایت‌های قانونی خود را از حریم خصوصی افراد اعلام نموده است. همچنین در قانون «جرایم رایانه‌ای» مصوب ۱۳۸۸ در مواد ۱، ۲، ۱۶و ۷۱ هم حمایت‌های قانونگذار در برابر شنود عمدی ارتباط خصوصی و پخش صوت یا تصویر یا فیلم خصوصی و خانوادگی منظور شده و انتشار تصاویر بدون رضایت افراد از طریق سیستم‌های رایانه‌ای که موجب ضرر یا هتک حیثیت شود قابل پیگرد و مجازات دانسته شده است. در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان نیز به این مسئله پرداخته شده که هر کودکی که در معرض آسیب جسمی روانی یا اخلاقی و وضعیت مخاطره‌آمیز است احتیاج به مداخله و حمایت قانونی دارد و ضمن مواد مختلف

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

حمایت‌های قابل توجهی از کودکان در این زمینه به عمل آمده است. البته جهت جلوگیری از اطاله بحث و اشاره به خلأهای قانونی، همین بس که در تمام مواد مذکور قانونگذار تعریف دقیقی درباره حریم خصوصی ندارد و تنها مصادیقی از این حق را مورد بحث قرار داده است. با این حال، گاهی عملاً پیرامون حریم خصوصی کودکان موادی وضع شده است یا سازوکارهایی در نظر گرفته شده که مآلاً به حفظ این حریم می‌انجامد و همچنین در برخی قوانین مصوب حفظ سلامت و حریم خصوصی اطلاعات و ارتباطات کودک را مورد توجه قرار داده است.

در ماده ۲۱۱ قانون مجازات مصوب سال ۱۳۰۴ تشویق فرد زیر ۱۸ سال به فساد اخلاقی یا شهوت‌رانی، تسهیل این موارد یا تهیه وسیله ارتکاب اعمال منافی عفت برای او و یا در ماده ۲۱۳ همان قانون به تجارت و توزیع هر نوشته، طرح، نقاشی، تصاویر مطبوعاتی منافی عفت برای افراد زیر ۱۸ سال (کودکان) اشاره کرده بود.

در ماده ۳ قانون «نحوه مجازات اشخاصی که در امور سمعی و بصری فعالیت‌های غیرمجاز می‌نمایند» مصوب سال ۱۳۷۲، عوامل توزیع و تکثیر عمده آثار سمعی و بصری مستهجن را مستوجب حبس، جریمه و ضبط می‌داند که در تبصره ۳ همین ماده به حمایت خاص از کودکان می‌پردازد و استفاده از صغار برای نگهداری، نمایش، عرضه، فروش و تکثیر و ... را مستوجب حداکثر مجازات دانسته است.

در قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، به حفظ سلامت روان و حریم خصوصی کودکان از جهات مختلف توجه شده است که به نمونه‌هایی از آن اشاره خواهد شد. در ماده ۱۰ قانون، مصادیقی از آزار و سوء استفاده جنسی را بیان داشته که اگرچه بیشتر بحث سوء استفاده جنسی را پیش کشیده لیکن مصادیقی از آن ارتباط وثیقی با اعمالی که به نقض حریم خصوصی و سلامت روحی و اجتماعی کودک منتهی می‌شود برقرار می‌کند، که از جمله آن‌هاست: «در دسترس قراردادن یا ارائه محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل»؛ «استفاده از طفل و نوجوان برای تهیه، تولید، توزیع، تکثیر، نمایش، فروش و نگهداری آثار سمعی و بصری مستهجن یا مبتذل»؛ «واردات، صادرات، تکثیر، انتشار، عرضه، معامله یا بارگذاری محتوا یا اثر مستهجن یا مبتذل که در آنها از اطفال و نوجوانان بهره‌گیری شده»؛ « برقراری ارتباط با طفل و نوجوان در فضای مجازی به‌منظور هرگونه آزار جنسی یا ارتباط جنسی نامشروع...»؛ که این موارد همگی جرم‌انگاری و مشمول مجازات قرار گرفته است. در خصوص کودکان به ویژه کودکان زیر ۸ سال که فاقد ابزار اعلام رضایت و ابراز تمایل خود در فعالیت‌های مجازی از جمله ایفای نقش در صفحات اینستاگرامی هستند برخی رفتارها و تولید و ارائه محتواهایی که با در نظر گرفتن فرهنگ ایرانی و قوانین، مبتذل محسوب می‌شود، می‌تواند منطبق با عنوان سوء استفاده باشد.

در ماده ۱۱ قانون نیز مقرر داشته است که «هرگونه معامله راجع به طفل یا نوجوان ممنوع بوده و مرتکب به مجازات حبس درجه پنج قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود؛ چنانچه این رفتار با هدف فحشاء و هرزه‌نگاری، بهره‌کشی اقتصادی، برداشت اعضاء یا جوارح و یا استفاده از طفل و نوجوان در فعالیت‌های مجرمانه باشد، مرتکب به مجازات حبس درجه چهار قانون مجازات اسلامی محکوم می‌شود». می‌توان دریافت که استفاده از طفل در فضای مجازی برای فعالیت‌های بازاریابی در مواردی بهره‌کشی اقتصادی و سوء استفاده محسوب می‌شود.

بهره‌کشی اقتصادی که مورد توجه ویژه قانونگذار قرار گرفته است عملاً می‌تواند ناقض حریم خصوصی کودک و مضرّ به سلامت روان او باشد چه اینکه در حین استفاده ابزاری از کودک به ویژه اطفال غیرممیز نظیر کودکان زیر

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

۸ سال، حریم خصوصی آنان نیز نقض می‌شود. وفق بند ث ماده یک قانون حمایت از اطفال و نوجوانان، بهره‌کشی اقتصادی، «به کارگیری غیرقانونی طفل و نوجوان و یا وادارکردن یا گماردن او به کار یا خدمتی که از لحاظ جسمی، روانی، اخلاقی یا اجتماعی با نظر به وضعیت طفل و نوجوان برای وی مضر یا خطرناک باشد»، تعریف شده است؛ طبیعی است که با توجه به صحبت‌هایی که راجع به آثار و پیامدهای روانی بهره گیری از کودکان در فضای اینستاگرام انجام شد، مصادیقی از این فعالیت‌ها منطبق با بهره کشی اقتصادی هستند. این بهره‌کشی اقتصادی به نوعی با موضوع انتشار تصاویر کودکان و درآمدزایی که خانواده‌ها از این راه دارند همسو می‌باشد. در ماده ۱۵ قانون نیز مقرر شده است که «هر شخصی برخلاف مقررات قانون کار مرتکب بهره‌کشی اقتصادی از اطفال و نوجوانان موضوع ماده(۲) این قانون شود، علاوه بر مجازات‌های مذکور در قانون کار به مجازات حبس درجه شش قانون مجازات اسلامی نیز محکوم می‌شود». علاوه بر این، موادی از قانون که پیرامون الزام به حفظ اطلاعات کودکان و عدم افشای آن در خصوص کودکان در معرض بزه یا وضعیت مخاطره‌آمیز هستند، دالّ بر اهمیت محافظت از حریم خصوصی کودکان می‌باشد.

با این حال مشاهده قوانین کنونی حاکی از آن است که برای انطباق موازین آن‌ها با سوء رفتار والدین (و سایر اشخاص) نسبت به کودکان به ویژه اطفال زیر ۸ سال، در فضای اینستاگرام از طریق انتشار تصاویر و ویدئو، باید دست به تفسیر زد و از آنجا که تفسیر در قوانین جزایی مضیق است خلأ قانونی در این زمینه به منظور حمایت تام از اطفال، مشهود به نظر می‌رسد. همانطور که ملاحظه می‌شود در قوانین داخلی کشورمان پیرامون حریم خصوصی کودکان در جایی که عنصر قانونی و یا قانونگذار حاضر باشند دست به قانون نویسی پراکنده زده شده و در هیچ‌یک از اسناد و قوانین میزان حریم خصوصی کودکان و گستره حق والدین جهت ورود به این محیط را معین ننموده‌اند. شاید در توجیه این موضوع بتوان گفت قانونگذار میزان حریم خصوصی کودکان را به فرهنگ خانواده‌ها محول نموده است که این امر در جامعه امروز ما که کودکان بیش از هر زمانی در معرض آسیب قرار دارند و متأسفانه بسیاری از این آسیب‌ها از سوی محیط خانواده به آن‌ها وارد می‌شود تنها بیانگر غفلت قانونگذار در این زمینه است. لذا قانونگذار با ارائه تعریفی جامع و مانع از اغیار برای حریم خصوصی کودک می‌تواند در برابر واضح‌ترین این تعرضات و افشا و به اشتراک‌گذاری عکس کودکان در فضای مجازی حتی توسط خانواده کودکان بایستد و در واقع شرایط و ضوابط و محدوده‌ای برای این اعمال به منظور حمایت از حقوق اطفال ترسیم نماید؛ و از بسیاری از اعمال نادرستی که به صرف تربیت کودک صورت می‌پذیرد جلوگیری کند. عدم تعیین دقیق حریم خصوصی کودکان تنها باعث می‌شود که والدین در راستای اعمال حق ابوینی خود به طور گسترده‌ای در تمامی موضوعات و ابعاد زندگی کودکان خود دخالت کنند و حریم خصوصی آن‌ها را نقض نمایند.

با توجه به اسناد بین‌المللی نیز می‌توان دریافت که هرگونه حق آزادی به حکم قانون و یا ضرورت‌های یک جامعه دموکراتیک می‌تواند در معرض تشریفات یا محدودیت واقع شود. این تشریفات و محدودیت‌ها می‌تواند در راستای امنیت ملی، تمامیت ارضی، امنیت عمومی، هدف جلوگیری از بی‌نظمی یا جنایت، حمایت از سلامت یا مسائل اخلاقی، حمایت از شهرت و اعتبار و دیگر حقوق سایرین باشد (۷). کمیته حقوق بشر در ماده ۱۷ میثاق خود اعلام نموده است: «هیچ نوع مداخله‌ای در حریم دیگران مجاز نبوده مگر در موارد پیش بینی شده در قانون»؛ لذا نه تنها حق را مطلق ننموده بلکه بنابر

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

زمان و مکان و وضعیت آن را قابل تحدید عنوان کرده است (۸).

در ماده ۱۶ کنوانسیون حقوق کودک نیز چنین آمده است: «۱- در امور خصوصی خانوادگی یا مکاتبات هیچ کودکی نمی‌توان خودسرانه یا غیرقانونی دخالت کرد یا هتک حرمت نمود. ۲ - کودک در برابر این‌گونه دخالت‌ها یا هتک حرمت‌ها مورد حمایت قانون قرار دارد». این ماده در برگیرنده حق همه کودکان در جهت برخورداری از حمایت‌های قانونی در مقابل مداخلات خودسرانه و غیرقانونی در امور خصوصی و خانوادگی، خانه و مکاتبات و همچنین حمایت در برابر تعرض به عزت و آبروی آنان می‌باشد (۹).

بحث و نتیجه‌گیری

امروزه برخی والدین در شبکه اجتماعی اینستاگرام ضمن تعرض به حریم خصوصی و نقض حقوق کودکان خود از جمله حق بر تصویر، به دنبال افزایش دنبال‌کنندگان صفحه اینستاگرام و بدینوسیله جذب تبلیغات و درآمدزایی هستند. در مواردی نیز کودکان به صورت حرفه‌ای در بازاریابی دیجیتال به کار گرفته می‌شوند. این مسائل خاصه در مورد اطفال زیر ۸ سال که قدرت بر تصمیم‌گیری و اعلام رضایت آگاهانه کافی ندارند می‌تواند مشمول عنوان سوء استفاده و بهره‌کشی اقتصادی باشد. ضمن اینکه انتشار تصاویر کودکان در فضای مجازی و بازنشر آن در حال و آینده تبعاتی برای آنان به دنبال دارد که خواهان آن نبوده‌اند. حریم خصوصی کودکان که در زمره حقوق بنیادین و طبیعی آن‌ها است و در کنوانسیون حقوق کودک هم به آن اشاره شده است، متأسفانه در نظام حقوقی ایران و قوانین مفصل، فاقد تعریف مشخص بوده و قانونگذار در موارد پراکنده و محدودی تنها به ذکر مصادیقی از آن بسنده کرده است. فقدان این تعریف عواقب سوء بسیاری را به همراه دارد و زمینه ارتکاب بزه و کودک‌آزاری را فراهم نموده است که آشکارترین آن‌ها انتشار تصاویر کودکان توسط مادرانشان بدون اذن و رعایت حریم خصوصی آن‌ها است. در واقع، فقدان تعریف و شناسایی و ترسیم ضوابط و محدوده‌های قانونی در این زمینه می‌تواند عواقبی چون کار اجباری، برچسب‌زنی، کاهش عزت نفس، تمسخر در میان همسالان و از بین رفتن اعتبار و کرامت انسانی کودکان را در پی داشته باشد.

ملاحظات اخلاقی

در پژوهش حاضر جنبه‌های اخلاقی، شامل اصالت متون، صداقت و امانتداری رعایت شده است.

تضاد منافع

نویسنده هیچ‌گونه تضاد منافع احتمالی را اعلام نکرده است.

تشکر و قدردانی

ابراز نشده است.

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

References

1. Steinberg Stacey B. Sharenting: Children’s Privacy in the Age of Social Media. Emory Law Journal. 2016; 66: 839.

2. Mohaghegh damad M, Ghanizadeh M. Determining the interests of the child from the perspective of Imami jurisprudence and its foundations. Private law studies, 2016; 47(1): 157-172. [Persian]

3. Instagram Working Children. 2011. Available at: https://www.ana.press/news/319877/ Accessed October 22, 2018.

4. Hosseinzadehmaleki Z. Exploitation of children on Instagram. 2020. Fars news. Available at: https://www.farsnews.ir/news/13990706000039/ Accessed September 30, 2020. [Persian]

5. Inanloo M. Cyberspace and the Dichotomy of children's identities. 2021. Islamic Republic News Agency.
Available at: https://www.irna.ir/news/83565289/ Accessed July 4, 2021. [Persian]

6. Seri H. Recognize your child's privacy. 2019. kidtalks. Available at: http://kidtalks.ir/ Accessed October 10, 2019. [Persian]

7. Kari P, Sanderz, J. Media law. Translated by Malekmohammadi HR. Tehran: Mizan Publications; 2007. p. 244-246. [Persian]

8. Ansari B. Freedom of information. 1st ed. Tehran: Dadgostar Publications; 2008. p.123-126. [Persian]

9. Peyvandi GhR. Child Rights. 1st ed. Tehran: The Institute of Islamic Culture and Thought Publications; 2011. p.402-410. [Persian]

[Downloaded from childrightsjournal.ir on 2026-11-24]

این مجله تابع سیاست دسترسی باز از نوع CC BY-NC 4.0 می‌باشد.